

Den hellige Silouan - en nutidig helgen

af Maxime Egger, diakon m.m. (Schweiz)

Om Den hellige Silouan har Enzo Bianchi, som er forstander for det økumeniske kloster i Bose, Italien, brugt følgende udtryk: "En hellig uden grænser". Mange år tidligere, i 1958, anede den berømte, amerikanske cisterciensermunk, Thomas Merton, allerede dette, da han i sin bog "Klostrets fred" skrev: "Måske vil man opdage, at det 20 århundredes mest autentiske munk er fader Silouan, denne usædvanlige starets fra Athos".

I dag æres starets Silouan, og man beder om hans forbøn i hele verden. I Vesten læses hans værker lige så meget, om ikke mere, af romerkatolikker, protestanter og anglikanere som af ortodokse. Denne universelle side af starets Silouan er ikke blot blevet bekræftet, men på en vis måde også villet og fremmet af patriarkatet i Konstantinopel, som helligkårede ham den 26. november 1987, ikke alene som hellig i og for Den Ortodokse Kirke *stricto sensu*, men for *alle* kristne.

Gennemslag i Vesten

Dette genskin og og denne anerkendelse af starets Silouans hellighed antager i Vesten meget forskellige former. Det viser sig under forskellige omstændigheder og på forskellige, ind imellem meget overraskende, steder. Således blev der i Bose i 1998 afholdt et internationalt kollokvium om Hl. Silouan, hvor en række fremtrædende, ortodokse teologer medvirkede: Metropolit Johannes (Zizioulas), biskop Kallistos (Ware), Olivier Clement og Antoine-Emile Tachiaos. Dette møde indgik i en serie med navne som Sergej af Radonesj, Nil Sorskij og Hl. Serafim af Sarov og indskrev således Hl. Silouan i rækken af store, russiske hellige.

Til større overraskelse figurerer starets Silouane og hans budskab på den franske skoles program: En indføring i de store religioner kalder Hl. Silouan 'et lysende vidne om den ortodokse Tradition', fordi "han samler alle aspekter af Østkirkens hellighed i sin person". Han "troner" side om side med Vincent Paul for romerkatolikkerne, Dietrich Bonhoeffer for protestanterne, Rachi for jødedommen, Averroes for islam, Dalai Lama for buddhismen og Mahatma Gandhi for hinduismen (Marie-Claire og Pierre Moissonnet, *Guide de culture religieuse. Les grandes religions, les grands temoins*, Cerf 1997). I en anden bog, om kristendommens historie, rangerer man Hl. Silouan blandt de store kristne i det 20. århundrede sammen med Mother Theresa, Martin Luther King, Abbé Pierre og Charles de Foucauld.

I 1998 finder man Hl. Silouan i rent ud sagt esoterisk-gnostisk selskab. Jean Biés, som især er kendt for en bog om Athos, placerer Hl. Silouan blandt "det 20. århundredes store indviede", sammen med navne som Martin Buber, Krishnamurti og Simone Weil (*Les grands initiés du 20me siècle*, ed. Philippe Lebaud 1998). Endelig finder vi Hl. Silouan citeret i selskab med Platon, Aristoteles, Thomas Aquinas, Spinoza, Rosseau, Kant, Hegel Kierkegaard, Nietzsche og Heidegger i artiklen om "tilgivelse" i det monumentale værk *Etisk og moralfilosofisk leksikon* (PUF 1996).

Hvorfor dette gennemslag?

Man kunne utvivlsomt diskutere rimeligheden og relevansen, for slet ikke at tale om risikoen for sammenblanding og synkretisme, af således at anbringe starets Silouan i disse forskellige sammenhænge og i så varierende selskab; men dén diskussion er ikke vort anliggende her. Jeg vil

blot påvise den usædvanlige genklang og det gennemslag Hl. Silouans liv, person og budskab har - som inspiration, forbillede og reference - langt ud over Ortodoksiens og endda ud over kristendommens konfessionelle grænser.

Hvordan skal vi da forklare den "ære", der i Vesten vises denne bonde, som er født i landsbyen Chovsk dybt inde i Rusland i 1866, og som blev munk på Athos i 1892? Hvorfor opfattes han, for nu atter at citere Enzo Bianchi, som "en hellig, der er forbløffende moderne", "en mystiker, der tilhører den evige og universelle Kirke"? Hvad er det ved ham, der berører mennesker så dybt og gør ham til en af vor tids store, en vejleder i vor søgen efter Gud, en ledsager i troens opdagelser, en støtte i lidelse og i angst, en ven i fortvivlelsen? Og hvorfor er han mødested for fællesskab mellem kristne af forskellige konfessioner?

Uden at være udtømmende kan vi fremhæve en række elementer: Hans persons menneskelige nærhed; dybden i hans erfaring af Gud, som er baseret på ydmyghed og på, at han har gennemrejst det indre helvede; autenticiteten og enkelheden i hans vidnesbyrd; hans kærligheds alt-omfattende karakter og hans bøn for *alle* jordens skabninger og folkeslag (også fjenderne); det kosmiske omfang af hans medfølelse, som gælder hele skabelsen.

Den menneskelige nærhed

Som barn i en typisk russisk familie på landet i det 19. århundrede - en from og talrig familie - levede starets Silouan et liv, der var helt normalt for en ung bonde dengang. Efter en yderst rudimentær skolegang (to vintres undervisning) kom han i lære som snedker og gjorde så militærtjeneste. Han var en glad og fysisk stærk ung mand med et blidt og fredsommeligt temperament; hviket imidlertid ikke forhindrede ham i at komme i slagsmål af og til; eller i at gå med piger og spille harmonika. Han var en sådan naturkraft, at man siger, han kunne drikke tre liter vodka uden at gå under bordet og sætte en omelet af halvtreds æg til livs en påskedag.

På Athos blev der tilstået ham helt usædvanlige nådegaver, fremfor alt dét, at han så Kristus; men han påtog sig også trofast den tunge opgave som forvalter, og han var opmærksom på, hvor forskellige de arbejdere var, der var under hans opsyn, han kendte til deres lidelser og problemer af enhver art.

Starets Silouan er, kort sagt, tæt på os på grund af sit enkle liv, som er forankret i virkeligheden og det konkrete. Og han er det så meget mere, som fader Sophronij, hans biograf m.m., fremstiller ham med megen ædruelighed, på en måde og i en stil, som aldrig forfalder til den forkærlighed for det fantastiske og det mirakuløse, man kan finde hos byzantinske helgenbiografer.

En dyb erfaring af Gud

Starets Silouan opnåede en usædvanligt dybtgående erfaring af Gud, hvilket mod slutningen af hans liv gav ham en fremtrædende statur. Hvis hans ydre liv var helt og aldeles ordinært, så var hans indre liv det helt modsatte. Det var fra begyndelsen præget af en dynamik, som ifølge ham selv er kernen i åndelig vækst og bevægelse. En grundlæggende dynamik, hvis fremstilling i detaljer har vist sig at være en stor hjælp for mange, der søger Gud.

Det drejer sig om en bevægelse i tre tempi, hvorigennem mennesket bevæger sig fra at være et "individ", centreret om sig selv, til at være en "person" i fællesskabet, som i stigende grad virkeliggør Guds billede i sig gennem at bringe sin egen vilje i overensstemmelse med Guds ved at tilegne sig Helligånden. Første stadium: Den gratis modtagelse af nåden, som får mennesket til at opdage "en helt anden bolig inden i sig". Dette giver glæde, målrettethed, fred og åndelig inspiration. Andet stadium er tabet af nåden. Dette er kendetegnet ved en følelse af at være forladt af Gud, hjertet er tørt og lukket, sjælen er urolig og formørket og et let bytte for lidenskaber, man er kørt fast i hverdagen og fristes til fortvivlelse. Det tredje stadium er generhvervelsen af nåden gennem arbejde på indre forandring ved askese og afsløring af de lidenskaber, der står i vejen for det guddommelige Lys. Det finder sted ved alle de midler, Den hellige Skrift og Kirkens Tradition tilbyder: Gennem

anger, stadig omvendelse, bøn og faste, overholdelse af Kristi bud; og især finder det hos Hl. Silouan sted (dette er kernen i hans lære) ved at lære ydmyghed; "asketisk" ydmyghed via vor egen, stadige indsats; "Kristus-lignende" ydmyghed ved Helligåndens gave og den personlige tilegnelse af denne. "Dén, der kender Helligånden og har lært ydmyghed af Ham, han er blevet sin Herre lig, Jesus Kristus, Guds Søn", skriver Hl. Silouan. Og han skriver videre: "Hvis blot verden forstod, hvilken kraft, der er i Kristi ord, 'lær af mig, for jeg er sagtmodig og ydmyg af hjertet', så ville hele verden og hele universet opgive al anden kundskab for at søge denne ene, guddommelige indsigt.

Denne åndelige dynamik, som vi genfinder markant i de *Åndelige Homilier*, som tilskrives Hl. Makarios af Ægypten, er netop den virkelighed, Hl. Silouan lever i med en intensitet, der modsvarer de nådegaver, Gud overøser ham med. Hans udvikling er således markeret af en række begivenheder, som er stadier på hans vej: Hans første omvendelse som 19-årig; erfaringen af synden (han "kender" en pige uden at være gift med hende, og han er tæt på at slå en ung mand fra landsbyen ihjel under et slagsmål); afrejsen mod Athos, hvor han får den nåde at se Kristus komme til syne i en sand oplysning; årene med indre mørke, hvor han kæmper mod stoltheden og mod dæmonerne, som angriber ham. Her giver Kristus ham de kendte ord, som gør det muligt for ham at vandre ad ydmyghedens vej, og som er blevet en kilde til oplysning og trøst for utallige mennesker: "Tænk uophørligt på helvede, og fortvivl ikke". Bevæbnet med dette "terapeutiske værktøj", som også er et åndeligt sværd, klatrer Hl. Silouan i en periode på femten år trin for trin op ad himmelstigen, for så de sidste femten år af sit liv at leve i "høje sfærer af hellig utilgængelighed".

Et enkelt og autentisk vidnesbyrd

Det er bestemt diskutabelt, når en Jean Biés regner Hl. Silouan blandt det 20. århundredes "store indviede"; men motivet for hans valg er ikke desto mindre interessant: Silouan har "opnået en form for énhed", for hos ham er "liv og værk uadskillelige, der er tæt forbindelse mellem, *dét, man gør, og dét, man er*".

Vi lever i en tidsalder, fyldt med tale, men hvor mennesker, ikke mindst de unge, bedømmer en persons sandhed ud fra, hvad vedkommende gør snarere end hvad han siger. Hl. Silouans indflydelse er afgjort tæt knyttet til den nævnte overensstemmelse mellem ord og gerning. Den vakte opsigt allerede på Athos. Til folk, der undrede sig over at se "lærde" pilgrimme ile til møde med Silouan ("for han læser jo ikke bøger"), svarede fader Methodios: "Han læser intet, men gør alt, mens andre læser meget, men intet gør." Som biskop Kallistos (Ware) understreger, var han langt fra at forsøge at være "original" ved at udtænke en ny og særlig teologisk vision; "han prøvede slet og ret at være et tro vidne om den levende bønstradition, der formede ham gennem de seks og fyre år, han opholdt sig på bjerget [Athos]."

Starets Silouan er således et sandfærdigt vidne, for så vidt som han bringer os i forbindelse med Kristus, ikke ved hjælp af en doktrin eller teologiske systemer og udredninger, men via en direkte erfaring - dybest i hans væren - af Gud og via personligt at gennemleve Kirkens og Traditionens lære. I lighed med de hellige - sådan som han forstod dem, men uden at regne sig selv iblandt dem - taler Silouan kun om *dét, han har set og kender til i Helligånden, om *dét, han har gjort til virkelighed i sit eget liv og gennemlevet i hele sin væren, krop, sjæl og ånd.**

Bedre endnu, starets Silouan taler om sin åndelige erfaring og sit forhold til Gud med helt enkle ord, uden hverken den jargon eller det teologiske filter, der er hos Kirkefædrene, som dog alligevel er nærværende. Ord med en helt evangelisk friskhed, som stammer fra at have hørt Guds Ord i tro, at have "tygget drøv" på Evangeliet, særligt Johannes, og fra en uophørlig læsning af Salmerne. Med forbavsende frihed erklærer Hl. Silouan: "Helligånden bevæger sig fra Skriften over i sjælen." Og han påkalder en inderliggørelse af og en kosmisk fornemmelse for nadverliturgien, når han hinsides enhver ritualisme tilføjer: "I kirkerne fejrer vi Liturgi, og Helligånden er til stede. Men sjælen er den bedste kirke for Gud. For det menneske, der beder i sin sjæl, bliver hele verden til kirke."

En kærlighed, som er universel

Mod slutningen af sit liv var starets Silouan blevet i den grad "kristificeret" ved Helligånden, at han i sit hjerte bar dét, Jesus Kristus sammenfattede og antog i sin person: Den hele Adam. Her er det slående at se, hvilken bevidsthed, den ubelæste Silouan, der ikke brød sig om aviser, og som var rejst direkte fra det landlige Rusland til Athos, hvilken bevidsthed han havde om menneskers og folkeslags lidelser overalt på jorden. Den vision af Kristus, han havde under en aftentjeneste, var blevet optaget i ham og inderliggjort gennem års asketisk kamp, *kenose* og opholden sig under "dobbelt ild" fra nåden og det indre helvede. Alt dette havde ført ham til kærlighedens fuldkommenhed og fylde.

Stillet over for de fristelser og de forsøg på at flygte fra den virkelige verden, som forekommer i alle religiøse traditioner, er starets Silouans besked klar: Det menneske, som får den nåde at gennemleve en omfattende, mystisk erfaring, må ikke lukke sig inde i sin ekstase. Han kan glemme verden en tid for bedre at kunne give sig hen til betragtningen af Gud, men han må ikke synke helt hen i den. Han må komme til sig selv, han må tænke på mennesker og på skabelsen: "Dén, som har erfaret Gud ved Helligånden, beder og fælder tårer for den hele verden"; og "at bede for menneskene er det samme som at udgyde sit blod".

Starets Silouan er dykket helt ned i mysteriet, livet i Kristus, og han har medfølelse med alt og alle; med mennesker, der ikke kender Gud, og som lider og er berøvet nåden på grund af deres stolthed; og med folkeslag, der stønner under smerte, hungersnød og krige. "Hans erfaring af Helligånden forbød ham at lukke Kirken om sig selv, for hele verden og alle mennesker er i den", erklærer Olivier Clément. "For Silouan er alle mennesker Guds børn og bærere af Helligånden."

Starets Silouan gentager side efter side: Den sjæl, der er gjort levende ved Helligånden, sørger, når den ser næsten lide. Den ønsker for næsten og for hele verden den samme nåde, den selv har modtaget. Den vil, at alle mennesker skal kende samme salighed, at de skal omvende sig og se Guds herlighed, at de skal opdage Hans barmhjertighed og Hans frelse; så at alt ondt kan blive jaget bort fra denne jord og freden herske. Kærligheden, den sande kærlighed, tåler ikke, at én eneste sjæl går fortabt: "Vor næste *er* vort eget liv. Herliggjorte bliver de, som har båret hele verdens lidelser, fordi de var fulde af Kristi kærlighed." Derfor den brændende bøn, som findes på ikoner af Hl. Silouan: "Nådige Herre, hør min bøn; giv, at alle jordens folkeslag må kende dig ved Helligånden."

At elske sine fjender

Kærlighed til andre mennesker, men også til sine fjender (Matt 5,44). For, siger starets Silouan, det er let at elske en helgen, men hvad med en stor synder, én, der fornærmer og foragter os, én, der gør os ondt og forfølger Kirken? At være kristen betyder at følge Kristus, som døde på korset for at frelse sine fjender (Luk 9,54-56), som Han tilgav. At elske sine fjender vil sige at have medfølelse med dem, at vide, at de lider voldsomt på grund af deres lidenskaber, og derfor bede for dem.

Ifølge Evangeliet er kærlighed til fjender det højeste i livet, og for Silouan er dette det endelige kriterium for "den rette tro", det er det ubarmhjertige barometer for, hvor rent vort åndelige liv er; det er det uomgængelige mål for, hvilken grad af fællesskab vi har med Gud og for, i hvilket omfang nåden er til stede i os. Med andre ord, kærlighed til vore fjender er det vidnesbyrd om Kirkens sandhed, der går forud for og er hinsides alle ritualer, teologiske tankesystemer og mystiske erfaringer. På dette punkt er starets Silouan kategorisk: Dén, der formår at elske sine fjender, kender Herren, Jesus Kristus, i ånd og sandhed. Dén derimod, der ikke formår dette, er fortsat i dødens vold; Guds nåde og kærlighed er ikke i fuldt mål i ham, og han kender endnu ikke Gud, sådan som Han er. Anderledes udtrykt: Han er, med fader Sophronijs ord, endnu ikke fuldkommen "ortodoks" i dette ords dybeste betydning. Og staretsen tilføjer: "Den sjæl, der ikke har kærlighed til sine fjender, får aldrig fred; den piner sig selv og forårsager lidelse for andre."

Her berører vi det dybe indhold i Kristi andet bud: "Du skal elske din næste som dig selv", sådan

som starets Silouan forstår og modtager dette. Ordene "som dig selv" peger ikke så meget på den *grad*, i hvilken vi skal elske næsten; de peger på menneskehedens ontologiske, væsensmæssige *énhed*, som er blevet splittet ved syndefaldet, men genetableret af Kristus. At elske sin næste som sig selv er at elske ham som værende ens eget liv. Fader Sophronij skriver om dette i sin læremesters ånd: "Det vil sige, at hele menneskeheden virkelig lever, som var de ét eneste liv og én eneste natur i en mængde personer. Hvis hver enkelt menneskelig person, som er skabt i Trenighedens billede, når frem til i sin egen eksistens at indlemme og indbefatte den menneskelige væren i sin helhed, på samme måde som hver person i Treenigheden er bærer af hele den guddommelige værens fylde, så vil vi ikke længere kunne betragte alt det onde, som sker i verden, som om det var noget uden for os; så vil det blive vores egen ondskab."

Starets Silouan minder os hele tiden om følgende: Ingen frelses alene. Min frelse angår ikke blot mig selv, den er ikke min lille, individuelle sag. Frelsen er en ontologisk begivenhed, som angår hele menneskeheden, den hele Adam; og ikke blot dét, frelsen angår også skabningen i dens helhed, alt, hvad Gud har skabt. Starets Silouan følger i Isak Syrerens fodspor, når han omtaler, hvordan han overvældes af bedrøvelse, efter at han helt unødvendigt har revet et blad af et træ; eller de tårer, der strømmer fra ham i tre dage, fordi han har slået en flue, der irriterede ham, ihjel eller hældt kogende vand over nogle flagermus for at slippe af med dem. Han skriver: "Siden den dag har jeg ikke gjort nogen skabning ondt. Guds Helligånd lærer os at elske alt levende." Hvilket sidste får nogle til i starets Silouane (ligesom i Frans af Assisi) at se en "økologisk helgen".

En aktuel og nutidig helgen

Der er nogle, der mener, at Gud har givet Vesten starets Silouan som helgen og fører på frelsens vej, på samme måde som Han har givet Rusland Hl. Serafim af Sarov og Grækenland H. Nektarios af Ægina. Bortset fra, at den er forsimplet og skematisk, har denne påstand noget sandt ved sig. Hl. Silouan er, via sin altomfattende kærlighed, som ikke udelukker noget eller nogen, via sin bøn for hele verdens frelse, via dybden i sin eukaristiske vision, som omfatter hele skabningen, via sit kendskab til menneskehjertets afgrunde og til den indre vej, der fører til "erhvervelsen af Helligånden" - via alt dette har starets Silouan haft betydning for utallige mennesker, som takket være hans skrifter og hans bøn har genfundet Gud og Kristus, uddybet deres tro, ændret deres liv og nogle gange følt et kald til klosterlivet. Men det er ikke alt; han er også blevet ét af de "pejlemærker, som står på det muliges felt, og som udråber og forbereder morgendagens åndelighed" (Jean Biés).

Ifølge fader Porphyrij, forstander for Kovilj klostret i Serbien, er "Silouans vidnesbyrd så vigtigt, fordi han som forklaret menneske medvirker til hele samfundets og universets forklarelse. Han er et sandt menneske, sådan som kun de hellige kan være det, og derfor er han en kilde til trøst i vores verden, som er mærket af utallige konflikter og spændinger mellem folkene, mellem kønnene og inden i hvert menneske."

I en tid, hvor der er røre i den økumeniske bevægelse, hvor visse miljøer (ikke mindst ortodokse) vindes for en hårdere kurs hvad angår det konfessionelle og identitetsskabende, hvor nationalismen og de "stamme-etniske" lidenskaber bliver værre, forekommer starets Silouan at være en formidler, et profetisk mødested, hvor alle slags splittelser og had kan overvindes - indefra ved en hjertets forandring. I forhold til fornuftens krise og til de skuffelser, moderniteten og dens talsmænd fører med sig, er Hl. Silouan, med Olivier Cléments ord, "et fremtrædende vidne om kristenhedens nuværende metamorfose, når Gud fuldender åbenbaringen af sit eget navn via den totale fornedrelse på korset, og vi forstår, at helvede, hvortil Kristus bestandigt farer ned, ikke fører os til intethed, men til håb."

Fra: SOP 255

oversat fra fransk og bearbejdet af redaktionen.